

Szabó Márk

VIRTUÁLIS ERŐ ÉS VALÓSÁGOS GYENGESÉG

A jobboldali radikalizmus Magyarországon

Bár az okok körül egyelőre több a vita, mint az egyetértés, magát a jelenséget senki nem tagadja: 2006 nyara–ősze óta a magyarországi politikai közbeszéd állandó motívumává vált a radikális jobboldal jelenléte. Legyen szó utcai demonstrációról vagy ideológiai vitáról, az érintett felek egyre gyakrabban hivatkoznak „fasiszta szimbólumokra”, „szélső-jobboldali megnyilvánulásokra” és „újnyilas eszmékre”. Ezzel párhuzamosan a média is egyre több műsoridőt szán a jelenség vagy a körülötte kibontakozó diskurzus bemutatásának, többnyire azonban anélkül, hogy tudnánk, van-e valós tartalom a felszín mögött. Mit jelent ma a szélsőjobboldal Magyarországon? Beszélhetünk-e egyáltalán róla anélkül, hogy pontosan megfogalmaznánk, kikre gondolunk?

A növekedés útján

Nyugat-Európában az 1980-as években indult látványos emelkedésnek a különböző bevándorlásellenes, EU-ellenes, nacionalista jobboldali pártok támogatottsága. Bár 1981-ben Jean-Marie Le Pen még az elnökválasztáshoz szükséges félezer ajánlócédulát sem tudta összegyűjteni, pártja, a Front National képviselői az évtized végére már több helyi önkormányzatban is jelen voltak. A 2002-es választásokon a második fordulóra jutó pártvezér – utólag kérészéletűnek bizonyuló – diadalmenete valósággal sokkolta a nyugat-európai politikusokat és elemzőket egyaránt, holott ekkorra Ausztriában Jörg Haider, Olaszországban pedig Gianfranco Fini és Umberto Bossi is kormányra juttatták a radikális jobboldalt. Az utóbbi két évtizedben ez az oldal kis híján megháromszorozta támogatottságát a nyugat-európai demokráciákban.¹ Bár a szociáldemokrata, konzervatív és liberális pártokhoz képest jóval nehezebb őket körülírni, sőt olykor megnevezni is, a politikai palettán a jobbközép pártoktól a szélek felé található szervezetek azonosíthatóságát segíti nagyjából azonos világképük, az ahhoz kapcsolódó cél- és eszközrendszer, továbbá az erre a tematikára épülő kommunikációs stratégia is. Bár a posztkommunista térségben az 1989-es fordulatot követően megjelenő hasonló pártok számos ponton különböznek nyugat-európai rokonaiktól, bizonyos kulturális, nemzeti és etnikai kérdésekben elfoglalt álláspontjuk és az ahhoz tartozó retorika könnyen azonosíthatóvá teszi őket. Ehhez nagyban hozzájárul természetesen az is, hogy ezek a pártok – mintakövetésből kifolyólag – gyakran fordulnak a máshol már bizonyítottan szavazatokat eredményező technikákhoz.

¹ Lásd Pippa NORRIS: *Radical Right. Voters and Parties in the Electoral Market*, Cambridge UP, Cambridge, 2005, 8.

A skandináv országoktól az Ibériai-félszigetig a radikális jobboldal beépült a politikai rendszerbe: ott, ahol ezek a pártok elfogadták a demokratikus intézményrendszer keretei között folytatott versengés szabályait, nemritkán komoly választói támogatást biztosítottak programjuknak. Annak fényében, hogy a II. világháború utáni légkörben a jobboldali radikalizmus minden formájával szemben erős gyanakvás élt, az akkori NSZK esetében pedig az új alaptörvényben is rögzített alkotmányos tilalom fogalmazódott meg, minimum figyelemreméltó a nyugat-európai államok politikai térképén végbemenő változás.

1989-et követően a kelet- és közép-európai régió államaiban is megszülettek azok a pártok, amelyek számára adottság volt a térség nemzeti és állami határainak egybe nem eséséből fakadó törésvonalak létezése. Ami Nyugat-Európában a bevándorlásellenes attitűd alapjául szolgált, annak nagyjából megfeleltethetjük a posztkommunista térség etnonacionalista és kisebbségi társadalmi feszültségeit. A különbség annyi, hogy míg a klasszikus jóléti államok kiépülése valamilyen mértékben megteremtette az egzisztenciális egyenlőtlenségekből táplálkozó feszültségek levezetésének hivatalos csatornáit, ez a lehetőség az egyszerre gazdasági és politikai rendszert váltó országok számára nem volt adott, így az egy időben felszínre törő konfliktusok komoly intézményi és demokratikus kihívást jelentettek. A Corneliu Vadim Tudor vezette Nagy-Románia Párt (PRM), Vladimír Meciar Demokratikus Szlovákia Mozgalma (HZDS), vagy az MDF-ből kiváló MIÉP Csurka Istvánnal az élén – a régió többi hasonló pártjához képest – annyiban mindenféleképpen különböznek nyugati testvérszervezeteiktől, hogy jóval hangsúlyosabb szerepet szánnak történelmi motívumoknak, évtizedes vagy évszázados nemzeti sérelmeknek.

Háromszoros kihívással szemben

Szélső- vagy radikális jobboldal, neofasizmus, újnácizmus, jobboldali populizmus – e fogalmak párhuzamos létezése a köztudatban azt bizonyítja, hogy a jelenség megértése körüli nehézségek rögtön a megnevezésnél kezdődnek. Ha ugyanis abból indulunk ki, hogy a vizsgált pártok nagyjából rokon ideológiai vonásokat mutatnak és ezekkel összefüggő célokat képviselnek, azt is feltételeznünk kell, hogy a „hagyományos”, konzervatív, szociáldemokrata és liberális pártokhoz hasonlóan rendelkeznek valamiféle összekötő kapoccsal, ami segít eligazodni az alapvető kérdésekben. Ezzel szemben itt azt tapasztaljuk, hogy az azonos pártcsaládhoz tartozónak vélt mozgalmak képviselői még az Európai Parlamentben is külön frakciókban helyezkednek el.²

Hasonló dilemmával találjuk szembe magunkat, ha a vizsgálni kívánt magyarországi radikális jobboldal valamilyen politikatudományi lehatárolására teszünk kísérletet. Vél-

² A Dán Néppárt és az olasz Északi Szövetség EP-képviselői az Unió a Nemzetek Európájáért frakciót erősítik, míg a francia Mouvement Pour la France (MPF) tagjai a Függetlenség/Demokrácia képviselőcsoportjában, a szintén francia Front National delegáltjai pedig függetlenek között ülnek.

hetően Sabrina P. Ramet kifejezetten a kelet-közép-európai régió hasonló pártjaira alkalmazott tipológiája adja a legkezelhetőbb megközelítést, mely szerint az érintett szerveződéseköt öt csoportra oszthatjuk: ultranacionalistákra, fasisztákra és kriptofasisztákra, klerikálisokra, ultrakonzervatívokra és radikális populistákra.³ Minden ilyen felosztás azonban csak akkor találkozik a valósággal, ha az érintett, besorolandó pártok is mutatnak hajlandóságot arra, hogy relatíve tiszta ideológiai és politikai profilt határozzanak meg önmaguk számára. Egy ilyen választás, vagyis az önkép kijelölése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az adott szervezet a pártok versenyén belül is jól körülírható módon jelenjen meg: EU-szkeptikus erőként, amely a „nemzetek Európájáért” küzd, egy konkrét szakpolitikai kérdés képviselőjeként (ez az úgynevezett *single-issue* párt), vagy a fennálló intézményrendszer gyökeres átalakítását zászlajára tűző erőként.

Ehhez képest Magyarországon ennél fundamentálisabb kérdéseket nem sikerült tisztázni sem a 2006 nyara–ősze óta eltelt időben, sem a rendszerváltást követő években. Mit kíván a magyarországi szélsőjobboldal? Megmaradni a két világháború közötti kor kulturális és szellemi törekvéseit „ápoló”, ám a demokratikus pártversenytől elzárkózó szubkultúra szintjén, vagy a fennálló rendet bíráló, ám azt alkotmányos értelemben meg nem kérdőjelező, tehát a parlamentbe jutásért küzdő erővé válni? A két út kölcsönösen kizárja egymást, az előbbi választása egyet jelent a tartós háttérben maradással, az utóbbi pedig bizonyos alapelvek feladását követeli meg a radikálisoktól. Addig, amíg a magyarországi szélsőjobboldal nem teszi meg ezt az alapvető distinkciót, addig az ausztriai testvérpártok 2008. őszi – valóban meglepő – előretörése is csak a hiú ábrándok kategóriájában marad.

A magyarországi radikális jobboldal hármas kihívással néz szembe: szervezeti szinten egységesnek és jól lehatárolhatónak kell mutatkoznia, ideológiai téren meg kell húznia azokat a határokat, amelyek elválasztják a *par excellence* neonáci eszméket hirdető csoportosulásoktól, végül pedig koherens politikai programmal kell előállnia, ami a rendszerkritikán túl képes szavazatszerzésre is alkalmas pozitív üzeneteket megfogalmazni. Ez a többrétű feladat nemcsak valós stratégiai gondolkodást igényel, hanem relatíve gyors cselekvést is: Magyarországon 2009 júniusában európai parlamenti, legkésőbb 2010-ben pedig országgyűlési választásokat tartanak, és ha ez utóbbin sem sikerül számottevő eredményt elérni, újabb négy év „parkolópálya” várható.

A szervezeti értelemben vett feladat első ránézésre egyszerűnek ígérkezik: a legtöbb esélyt a parlamenti képviseletre egy olyan párttól lehet remélni, amely integrálni tudja a mérsékelt jobboldaltól a szélek felé lévő szavazókat úgy, hogy nem hagy maga mellett más, rivális szervezetet. Ez az előfeltétel már önmagában megoldhatatlan feladatnak tűnik, hiszen Magyarországon hivatalosan két, végső céljait tekintve azonos stratégiával rendelkező párt van, a MIEP és a Jobbik. Kettejük pártszövetsége, a 2006-os választásokon a mandátumszerzés reményében létrehozott Harmadik Út a voksok 2,2 százalékával meg sem közelítette a remélt bejutási küszöböt, ezért hamarosan feloszlott, ám a két szervezet tovább-

³ *The Radical Right in Central and Eastern Europe since 1989*, szerk. Sabrina P. Ramet, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, 1999, 24.

ra is azonos célokért küzd. A 2003-ban párttá alakult Jobbik vidéki irodái eközben egyre több helyen a korábban a MIÉP által létrehozott infrastruktúrára épülnek, és a leginkább Csurka István örökös hitbizományává váló párt maradék támogatói a jövőben vélhetően a több aktivitást kifejtő Vona-féle szervezet felé fordulnak majd. A Jobbik ezen felül tematizáció terén is előnybe került: azzal, hogy a MIÉP által előnyben részesített „zsidó-kérdést” a cigányokkal szembeni diskurzussal cserélte fel, egy a szélesebb társadalom hétköznapi életét sokkal közvetlenebbül érintő jelenséget sajátított ki. Az erre építő pártkommunikáció látványosan nagyobb fogadókésziségre talált, mint Csurka István hosszú esszéi a „lopakodó izraeli gyarmatosításról”. A versengés azonban korántsem ért véget, az egység hiánya a kiélezett küzdelemben komoly károkat okozhat mindkét félnek.

Fontos kitétel, hogy kettejük helyzete látványosan különbözik az osztrák eseményektől, ahol a 2008. szeptember végén tartott előrehozott választásokon a BZÖ színeiben induló Jörg Haider és a Heinz-Christian Strache vezette Szabadságpárt (FPÖ) egyaránt tíz százalék feletti szavazatarányt szerzett anélkül, hogy látványosan rontották volna egymás piaci részesedését. Ez nagyrészt annak tudható be, hogy a 2006-os választásokat követő többhónapos egyezkedés végén összeállt bécsi nagykoalíciót alkotó történelmi pártokból kiábrándult szavazóknak gyakorlatilag nem maradt más ellenzéki alternatívájuk, mint a két radikális jobboldali formáció. A konzervatív Néppárt (ÖVP) középútas politikája miatt csalódott szavazók a bevándorlásból fakadó szociális feszültségekre, a jóléti sovinizmus általánosan elterjedt attitűdjére és a szintén széleskörű EU-szkepticizmusra építő jobboldali populista pártokra adott voksukkal fejezték ki a fősodorvonalbeli osztrák politikával szembeni kritikájukat.⁴ Ezeknek a feltételeknek a fennállása azonban egyértelműen unikális jelleget kölcsönöz az osztrák választási eredményeknek – az ettől távol eső magyar radikális jobboldali tábor számára a kevés levonható következtetés inkább az, hogy a sikeres szerepléshez a stabil párthátországon túl világosan kialakított program és annak megfelelő kommunikáció is kell.

Programok kimunkáltsága terén a magyarországi radikális jobboldal meglehetősen alulteljesít az elvárható érdekartikulációhoz képest: sem a MIÉP, sem a Jobbik nem tisztázta, pontosan mit is képvisel. Az előbbi az 1998 és 2002 közti időszakban több-kevesebb sikerrel adaptálta a Franciaországban Le Pen névvel fémjelzett jobboldali diskurzust. Ez a 20. század eleji nacionalizmust markánsan baloldali (mai szóval: populistá) gazdaság- és társadalompolitikai követelésekkel egészítette ki, miközben több-kevesebb rendszerességgel élt az antiszemita és rasszista retorikával. Az alapvető különbség a konzervatív és a radikális jobboldal között, hogy míg az előbbi a rendet szereti, az utóbbi rendet szeretne tenni.⁵ Az országgyűlésből való kiesés a MIÉP pozícióit végképp meggyengítette: a párt azóta permanens vezetési válsággal küszködik, a médiában való – korábban rendszeres – megjelenéstől pedig megfosztotta a nála erőteljesebb üzenetekkel fellépő újradikális tábor. Pontosán azok, akik megelégtették a MIÉP hatalmi struk-

⁴ Lásd KISS J. László: *Osztrák választások: nagykoalíciótól nagykoalícióig, avagy a néppártok erőzója*, Magyar Külügyi Intézet tanulmányok, 2008 (www.kulugyiintezet.hu/MKI-tanulmanyok/T-2008-29-Kiss_J-Laszlo-osztrak-valasztasok_2008.pdf).

⁵ Vö. LÁNCZI András: *A kommunizmus mint hagyomány*, *Heti Válasz* 2002. január 11., 78.

túráját, érdekérvényesítés-képtelenségét, valamint kiábrándultak vezető garnitúrájából. Itt elsősorban a Jobbik említhető, azonban az egykori ifjúsági szervezetnek is a tőle jobbra álló, diffúz szélsőjobboldali szubkultúrához és annak vezetői alakjaihoz való viszonyulása teszi nehezzé Vona Gábor és társai szerepét. Nem világos ugyanis, hogy a Jobbik programszerű követelései hogyan viszonyulnak a többi szélsőjobboldali szervezet *ad hoc* megnyilvánulásaihoz. A radikális párt egyelőre azt sem tisztázta, mi különbözteti meg az ősz folyamán kettészakadó Magyar Gárdától, és hogy mely kérdésekben kíván – vagy éppen ellenkezőleg: nem kíván – kooperálni a Toroczka László és Budaházy György vezette átláthatatlan szubkultúrával.

Bár az utóbbi időben a Jobbik több kísérletet tett arra, hogy saját programmal jelenjen meg, a szervezeti egység hiánya nagyban rontja ennek hatásfokát. A pártnak valószínűleg az euro-szkepticizmus, az Amerika-bírálat és a függetlenség-párti retorika hozhatna pluszszavazatokat, ahhoz azonban, hogy ez túlmenjen az érzelmi szintű politizáláson, komoly energiát kellene fektetni az unió intézményrendszerének tanulmányozásába. Az EU-ban tagadhatatlanul létező demokratikus deficitről és a brüsszeli bürokráciáról eddig egyedül Sólyom László köztársasági elnök beszélt olyan kontextusban, amely több volt az öncélú kritikánál.⁶ A Jobbik a 2004-es európai parlamenti választásokat *en bloc* bojkottálta, ami egy szavazatokat és médiafigyelmet remélő politikai párttól minimum irracionális lépésnek tekinthető. Ha tehát Vona a jövőben az EU-ellenes külpolitikai irányvonalat részesítené előnyben, arra neki és pártjának is komolyan fel kell készülnie: csak abban az esetben bízhatnak Morvai Krisztina sikerében, ha sikerül a radikális jobboldali szavazókkal elhitetni, hogy az európai parlamenti választások nemcsak a Gyurcsány-kormány elleni bizalmi szavazásnak, hanem egy leendő politikai pólus megalapozásának is tekinthetők.

A párt azonban még akkor sem kerülhetné meg a profiltisztázást, ha sikert aratna, vagyis mandátumot szerezne a 2009-es EP-választásokon. Az egyetlen politikai célt felkaroló pártlogika a magyar választási versenyben kevés sikerrel kecsegtet, így elkerülhetetlen a többi kérdésben való világos állásfoglalás. Ilyen értelemben a programalkotás szorosan összefügg a szélsőjobboldal többi szervezetéhez képest definiált pozíció tisztázásával is. Itt a nyilvánvaló vízválasztót a demokratikus keretek elfogadása vagy elutasítása képezi. Ez nem csupán politikatudományi aprólékosság: a versengés törvényekkel szabályozott keretén *belül* maradás kizárja az energiáit többnyire utcai rongálásban levezető szervezetekkel való választási szövetségalkotást. Ezek az alkalmak az utóbbi időben amúgy is kontraproduktívnak bizonyultak: egyre szűkül az a réteg, amely a kormány ilyen módon való megbuktatásának lehetőségében bíz, egy szavazatokban reménykedő formációnak pedig kevés új voksot jelent, ha folyamatosan kudarcélményekkel azonosítják. Ha a Jobbik tenni akar valamit az utcai randalírozással és a horogkeresztes karzalagot viselő tényleges szélsőjobboldaliakkal való összemosás ellen, akkor ezt az elkülönülést következetesen vállalnia is kell.

⁶ Sólyom László köztársasági elnök ünnepi beszéde 2005. augusztus 20-án, www.keh.hu/keh/beszedek/20050820solyom_laszlo_koztarsasagi_elnok_unnepsi.html.

Ettől függetlenül a Jobbik találhatna olyan kimondottan politikai töltetű témákat, melyek mentén felépíthetné és meghatározhatná saját álláspontját, méghozzá úgy, hogy mind a bal-, mind a jobboldalról reménykedhetne szavazókban. A globalizációkritika, a létező szociális feszültségek, a kapitalizmusellenesség mind olyan ügyek, amelyek komoly lehetőséget kínálnak egy kelet-európai radikális jobboldali erő számára. Az ilyen ügyek felkarolásával a Jobbik komoly stratégiai kihívás elé állíthatná az általa gyakran kritizált Fideszt is, hiszen Vona még mindig a parlamenti ellenzék vezető erejétől eltávolodók megnyerésétől remélheti a legtöbbet. Ezen a téren azonban – sikeres osztrák párttársaihoz képest – a Jobbik masszívabb falakkal találja szemben magát: míg az ÖVP gyakorlatilag beletörődött a plurális jobboldal létezésébe, Orbán Viktor hosszú évek óta a demokratikus keretek között elképzelhető legszélesebb jobboldali szövetség fenntartását tekinti pártja stratégiai céljának. Pont a nyugati szomszédunkban tartott választások következtében várható a Fidesz ilyen irányú törekvéseinek erősödése: a vezető osztrák konzervatív erő történetének legrosszabb eredményét köszönheti annak, hogy engedte kisajátítani azokat a kérdéseket, amelyek – az eredmények tükrében – saját korábbi szavazóit is éppúgy foglalkoztatták. Tekintettel arra, hogy mind a legutóbbi választásokkor, de legfőképpen 2002-ben a Fidesz meglehetősen szűk vereséget szenvedett, nehezen elképzelhető, hogy a párt „átenged” bizonyos témát a tőle jobbra álló Jobbiknak.

A valóságostól a virtuálisig: hogyan fest a radikális jobboldal szervezeti hálója?

A Jobbik – politikai értelemben – a „radikális jobboldali jéghegy” csúcsa: ahhoz, hogy legalább hozzávetőleges képpel rendelkezünk ennek az oldalnak a hátszágáról, fel kell térképezni a hozzá köthető egyéb közösségek és kiscsoportok, valamint véleményvezérek internetes beágyazottságát is. Számukra ugyanis ez képezi a fennmaradáshoz nélkülözhetetlen permanens jelenlét alapját: miután a média figyelme a radikális jobboldal nagyobbik részét elkerüli, ezek az akciócsoportok csak a virtuális szférán keresztül megnyilvánulásokkal képesek önszervező erejüket fenntartani. A Jobbiktól a Magyar Gárdán át a párhuzamos univerzum létrehozásának szélsőjobboldali kísérletéig ez az a politikai tér, ami első ránézésre is elárulja, milyen súlyos belső feszültségek gátolják a radikális jobboldal előretörését.

Bár a belviszály pontos okai ismeretlenek, annyi biztosan kijelenthető, hogy a Jobbik által a militáns radikálisok becsatornázásához létrehozott Magyar Gárda október eleji kettészakadása felszínre hozta a tábor belső konfliktusait. A külső szemlélő számára csupán annyi világos, hogy az amúgy sem túl sok támogatót maga mögött tudó erő képtelen egyetlen szervezet alá betagozódva, egységesen fellépve artikulálni érdekeit. Bár ebből a zavaros helyzetből politikai értelemben a Jobbiknak származhat legtöbb kára, a saját sorokban való folyamatos árulókeresés még egyetlen szervezetnek sem tett jót. Sajátos módon ezen a téren a véleményvezér még mindig egy kvázi-láthatatlan szereplő, a letilthatatlannak bizonyuló kuruc.info weboldal. Ez a honlap nemzetbiztonsági aggályokat felvető módszerekkel és leplezetlen náci retorikával irányítja a radikális jobb-

oldal internetes életét. Aki a körön kívülre kerül, innen értesülhet kegyvesztettségéről, és ezzel együtt többnyire arról is, címe és mobiltelefonszáma minden érdeklődő számára nyilvános. A kuruc.info a szélsőjobboldal vulgarizált hírközpontja: az 1930-as évek szélsőjobboldali diskurzusát egy az egyben átemelő site mindent és mindenkit támad saját körein kívül. Orbán Viktor és a Fidesz éppúgy rendszeres bírálatok célpontja, mint Gyurcsány Ferenc és a kormány – sőt, illeszkedve ahhoz a fundamentális logikához, mely szerint a radikális jobboldal inkább a legnagyobb ellenzéki párt kárára gyarapodhat, ellene általában élesebb hangú kirohanások jelennek meg.

A kuruc.info-„jelenség” további két szempontból bír politikai jelentőséggel: egyrészt rámutat arra, milyen korlátokkal néz szembe a mindenkori hatalom a szélsőjobboldal virtuális önszerveződésével szemben, másrészt kézenfekvő magyarázattal szolgál a MIÉP politikai hanyatlására. Míg az 1990-es években Csurka István és pártja retorikája többnyire kimerítette a verbális antiszemitizmus akkoriban elképzelhető kereteit, ugyanazok a mondatok mára már el sem érik az ingerküszöböt. A demokratikus közbeszéd és a kultúrált véleményformálás szempontjából ez a folyamat természetesen egyértelműen elítélendő, mégis érthetővé teszi, mitől veszítette el politikai piacképességét a MIÉP: a szélsőjobboldali diskurzust igénylőknek napjainkban sokkal kézenfekvőbb lehetőségei vannak.

A kuruc.info mellett a radikális jobboldal másik internetes arca a barikad.hu. A honlap egy ideje többnyire a Jobbik politikai üzeneteinek „sokszorosításával” és közérthetővé tételével foglalkozik, így kevesebb is a rágalmazásig menő írás, annál több viszont a Vona vezette párt érdekeit szolgáló állásfoglalás. Belpolitikai kérdésekben a barikad.hu nagyjából azonos arányban foglalkozik a kormány és a Fidesz kritizálásával, külügyek terén viszont a legnagyobb ellenzéki párt élvez kitüntetett figyelmet. A Fidesz atlantista elkötelezettségének minden megnyilvánulása vehemens ellenzésre talál ezen a honlapon, nem egyszer az explicit oroszszimpátiáig menő írásokat is ideértve.⁷ Ezen a téren a legélesebb összetűzés apropójául az augusztusi orosz–grúz háború szolgált: míg a konfliktusban a Fidesz egyértelműen Tbiliszi oldalára állt, a barikad.hu – és a jobboldal külpolitikai véleményvezérei – több alkalommal is vállalták a konfrontációt ezen a téren, nyíltan a Medvegyev–Putyin kettős mellett hitet téve. A barikad.hu hű leképeződése a radikális jobboldal politikai gondolkodásában fellelhető kettősségnek: vehemens baloldal-ellenességgel párosuló atlantizmus-, Amerika- és Izrael-kritika, a kormánybírálat mellett szinte ugyanolyan rendszerességgel visszatérő kirohanás a Fidesz ellen, főként diplomáciai kérdésekben.

Ami e két honlapon túl található, az kis túlzással a radikális jobboldal virtuális dzsungelének tekinthető. Ahogyan a 2006 nyarán lezajlott események minden korábbinál kedvezőbb táptalajul szolgáltak ennek az oldálnak, úgy gyarapodott a kisebb-nagyobb szélsőjobboldali közösségek valós és virtuális tábor. A legtöbb figyelmet termé-

⁷ Orbán döbbenetes nyilatkozata – a barikad.hu és az orosz nagykövet kommentárjával címmel a weblap augusztusban gyakorlatilag szóról szóra átvette a diplomáciában szokatlanul durván megnyilvánuló Igor Szavolszkij Fidesz-bírálatát a grúz háború kapcsán: www.barikad.hu/node/16796.

szetesen a Budaházy és Toroczkai körül tapasztalható ad hoc mobilizáció érdemli. A 2002-es Erzsébet hídi blokád és a tévészékház elleni 2006. szeptemberi ostrom vezető alakjai a „nagyobb” események alkalmával együtt jelennek meg, amiből arra lehet következtetni, egyelőre nem tisztázódott, melyikük válik a szélsőjobboldali szubkultúra vezetőjévé. Egyik első közös projektjük mindenesetre látványos kudarcot vallott: az al-Kaida sejtyszerű felépítését imitáló Hunnia „parallel Magyarország” kísérlete 2008. februári bejelentése óta sem tudta átlépni az ingerküszöböt, holott az ilyen kezdeményezések általában legalább átmeneti figyelmet élveznek a szélsőjobboldal vélt vagy valós erősödésére érzékeny magyarországi közéletben.⁸

A külföldi mintákat imitáló szerveződések sorában a Hunniánál nagyobb bukást csak a Toroczkaihoz köthető „Mi Magunk” mozgalom könyvelhetett el. Az északir Sinn Fein ihlette formáció sorsának beteljesüléséről mindent elárul, hogy a neki szentelt honlap domain-nevét azóta ismét áruba bocsátották. Ennél jobban teljesít a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, amely a radikális jobboldali fiatalok mozgósításáért felel. A szervezet tiszteletbeli elnöke Toroczkai, aki ebbéli minőségében leginkább a kormányellenes tüntetések vezérszónokaként jelent meg. Nagyjából ugyanez volt a feladata a Magyar Önvédelmi Mozgalomnak (MÖM) is, egészen 2008 őszéig, amíg vezetőjét, Kovács Gézát végérvényesen ki nem közöcsítették. Az idén nyáron a homoszexuálisok felvonulása elleni támadást magára vállaló Kovács azt követően esett a szélsőjobboldal permanens belső ellenségkeresésének áldozatává, hogy a kuruc.info „kiderítette” róla, 1989 előtt a III/III-as ügyosztály kötelékében állt. Ezekhez a mozgalmakhoz képest csak háttérszerepet játszanak a hunhir.hu és a szentkoronaradio.com weboldalak, melyek szintén a szélsőjobboldal virtuális jelenlétét mutatják. Utóbbi inkább Budaházy György személyes üzenőfalául szolgál.

A fentiekből egyértelműen levonhatjuk azt a következtetést, hogy a jobboldalnak ez a szegmense jelenleg széttartó érdekek, egymásnak feszülő súlyos egók, ideológiai „kiforrottság” híján, továbbá valódi, koncepciózus vezetők nélkül az öncélú rendbontásban megtestesülő kudarcra van ítélve. Bármely tetszőleges szavazó, aki a „nagy” (parlamenti) pártoktól azok meddő vitái miatt fordul el, vélhetően csalódással veszi majd tudomásul, hogy a radikális jobboldal nemhogy nem mentes ezektől a konfliktusoktól, hanem ha lehet, még jobban tagolt az érdekérvényesítés terén.

Van-e út a parlamentbe?

Míg a környező országokban a radikális, nacionalista jobboldali pártok vagy kormányon (mint Szlovákiában), vagy az ellenzék vezető erejeként (mint Ausztriában) működnek, addig Magyarországon kevés esélye van annak, hogy akár a Jobbik, akár a MIÉP (ismét) elérné az 5 százalékos küszöbhatárt. A közvélemény-kutatások általában nem mutatnak

⁸ Razziát indít Budaházy és Toroczkai, Origo 2008. február 1. (www.origo.hu/itthon/20080201-levadaszna-a-korrup-t-politikusokat-budahazy-gyorgy-es-toroczkai-laszlo.html).

ki olyan mérhető szavazói réteget, amely a Vona által vezetett formáció sikerét biztosítaná. A Századvég–Forsense egyik tavaszi felmérése is csupán arra világított rá, hogy a megkérdezettek 7 százaléka érzi „magához közel” állónak a Jobbikot,⁹ ez az adat pedig nehezen fordítható közvetlen pártpreferenciává.

Mi lehet az oka a magyarországi radikális jobboldal intézményen kívüliségének? Egy külső és négy belső tényezőt érdemes figyelembe venni. Egyrészt a magyar választási rendszer az 5 százalékos küszöbvel és az összes többi implicit jogi korláttal önmagában komoly kihívás bármely, az országgyűlésbe jutni kívánó politikai szervezet számára. Erre vezethető vissza, hogy a MIÉP kivételével a rendszerváltás óta új párt nem tudott mandátumot szerezni, és amelyek a ciklus lejártával elesett az újrázás lehetőségétől, azaz végérvényesen megfosztotta magát a parlamenti képvisellettől. A jogszabályi gátak mellett négy további okát látjuk annak, hogy a radikális jobboldal 2010-ben sem lesz képes pólusképző erővé válni: sem szervezetileg, sem ideológiailag, sem pedig szakpolitikai értelemben nem rendelkezik kidolgozott eszköz- és érvrendszerrel, ezen felül pedig olyan súlyos személyes konfliktusok terhelik, amelyek meggátolják a hatékony érdekérvényesítést.

Önmagában külön vita témája lehetne annak kibontása, vajon mi a hosszú távú érdek: az, hogy a Jobbik bekerüljön a parlamentbe, vagy az, hogy továbbra is csak vendégként jussanak be az épület falai közé. Állásfoglalás nélkül is lehet érveket sorolni pró és kontra: aki a radikális, rendszerellenes, szélsőjobboldali erők középtávú sorvadásában reménykedik, paradox módon inkább abban bízhat, hogy a párt elérje a bűvös küszöböt, és „hivatalos” erővé válik. A tapasztalatok azt mutatják, a képviselőséggel járó, addig hangosan kárhoztatott kiváltságok világa, illetve önmagában a „rendszer” részévé válás erőteljesen az ideológia korrodálódásának irányába hatnak. Ha pedig egyszer már bejutott, a mégoly radikális pártnak is csak egy célja maradhat: a bennmaradás, ami szintén a markáns ellenzékiesség puhulásához vezet.

A másik lehetőség a tartós kívülmaradás. Ez akár elég motiváció is lehet a rendszerellenesség fenntartásához, ám a tapasztalatok azt mutatják: permanens ellenzékiesség nem létezik. Az utcai összecsapások kudarcélményének ismétlődése komoly demoralizáló hatással bír a „forradalmárookra”, akik így vagy passzivitásukkal, vagy a végső soron mégis a győzelem lehetőségével kecsegtető nagypártok felé fordulással gyengítik egykori táborukat. Ez a magyarországi radikális jobboldal 22-es csapdája, amelyből – egyelőre – képtelen kitörni.

⁹ A Századvég–Forsense 2008. áprilisi közvélemény-kutatása (www.szazadvég.hu/kutatas/alap.php?id=895).